

Управління культури Херсонської облдержадміністрації
Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.А.Лавреньова

ІСТОРІЯ ХЕРСОНА В НОВИХ назвах вулиць

Довідник

Серія «Ми – українці»

Херсон, 2019

УДК 94(477)

І 90

Історія Херсона в нових назвах вулиць: довідник / укл. Н. О. Попова; Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.А. Лавреньова. – Херсон : [б.в.], 2019. – 32 с. : іл. : – (Ми - українці).

Довідник продовжує серію видань «Ми – українці» і пропонує коротку інформацію про осіб, на честь яких переважно у 2016 році були перейменовані вулиці Херсона. Окремі розділи присвячено людям, чиє життя і діяльність пов'язані з Херсоном; видатним особам та вулицям, яким повернули їхні історичні назви.

Для швидкого пошуку подано алфавітні покажчики назв перейменованих вулиць.

Основним джерелом при укладанні довідника були друковані матеріали та веб-ресурси.

Видання адресоване молоді Херсона, бібліотекарям, краєзнавцям та тим, хто цікавиться історією міста.

Довідник видано за фінансової підтримки ГО «Українська єдність» та її голови Ігоря Анатолійовича Кравця.

Укладач - Наталя Попова

Редактор - Світлана Коваль

Художник – Наталя Геліна

Відповідальний за випуск – Тетяна Ігнатова

Керівник проекту - Вікторія Лобзова

Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.А. Лавреньова, 2019

Від укладача

Вся Україна і наш Херсон поступово віддаляються від свого радянського і комуністичного минулого. Але ще донедавна воно зримо нагадувало про себе на кожному кроці: у назвах вулиць і площ, парків і скверів.

У лютому 2016 році відповідно до розпорядження Херсонського міського голови на виконання вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» водночас було перейменовано один район міста і ледь не сотня геонімів.

У результаті на карті Херсона з'явився Корабельний район замість Комсомольського, багатьом вулицям повернули їхні історичні назви. Частина вулиць міста тепер названа на честь тих людей, які чимало зробили для процвітання Херсона, а також яскравих історичних особистостей минулого.

За назвами вулиць сьогодні можна вивчати історію Херсона, відкривати для себе нові імена, цікаві факти. Назви, пов'язані з місцевими подіями, місцевими героями мають допомагати самовизначенню херсонців, окресленню їхньої індивідуальності як спільноти, зростанню поваги та любові до рідного міста.

Звичайно, водночас нелегко запам'ятати стільки нових, а іноді й просто невідомих імен. Тож, сподіваємось, що довідник «Історія Херсона в нових назвах вулиць» допоможе всім херсонцям, а особливо юним, краще орієнтуватися в рідному місті. Формат видання змусив значно скоротити обсяг інформації, обирати найцікавіші факти про людей, які своєю невтомною працею, творчою наснагою, відданим служінням рідному місту і всій Україні заслужили на нашу вдячність і добру пам'ять.

Тож, всіх, хто захоче дізнатися більше про давню і нову історію Херсона, що тепер яскраво відбилася у назвах його вулиць і площ, запрошуємо відвідати Херсонську обласну бібліотеку для юнацтва ім. Б.А.Лаврєнєва та завітати у розділ «Краєзнавство» на сайті книгозбірні <https://unalib.ks.ua>.

*Наталія Попова, завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
Херсонської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Б.А.Лаврєнєва*

I. Вулиці, названі іменами відомих осіб, причетних до історії Херсона

Вулиця Андрія Грабенка

Колишня вулиця Петра Алексєєва (сел. Тестильників)

Андрій Михайлович Грабенко (Конощенко) (1857-1932) - письменник, етнограф, громадсько-політичний діяч.

З 1885 року і до кінця життя перебував у центрі громадського і культурного життя Херсона. У 1889 році отримав посаду діловода, а наступного року - секретаря Херсонської губернської земської управи. Він був одним з найкращих фахівців у земських справах усїєї Російської імперії. На Херсонщині домігся поліпшення агрономії, медицини, ветеринарії, шкільництва, будівництва шляхів.

Одночасно Грабенко багато робив для українського піднесення в губернії. Управа домагалася від уряду дозволу на викладання українською мовою в народних школах, в усіх народних бібліотеках розповсюджувалися українські книжки. Андрій Грабенко виступив одним з ініціаторів створення в Херсоні українського товариства «Просвіта». Він брав активну участь у заснуванні та становленні товариства «Українська Хата» - першого легального українського національно-культурного та політичного товариства в Херсоні.

Під час недовгої на Херсонщині влади Української Народної Республіки у 1919 році А. Грабенко став головою Херсонської губерніальної управи.

Проїзд Баранова-Россіне

Колишній проїзд Ватутіна

Володимир Давидович Баранов-Россіне (1888-1944), єврейське ім'я - **Шулим Вольф Лейб Баранов**, (псевдонім Даніель Россіне), представник українського авангарду, живописець, рисувальник та скульптор.

Народився в селі Велика Лепетиха Мелітопольського повіту Таврійської губернії (нині смт Херсонської області).

Камуфляж, плямиста війська форма (хамелеон-метод) було винайдена й запатентована у 1939 році Володимиром Барановим-Россіне. Він винайшов і прилад для вимірювання чистоти дорогоцінного каміння - хромофотометр та удосконалив символ щасливого радянського дитинства – автомат для виготовлення та розливу газованих напоїв. Та все це були забавки дозвілля талановитого художника, картини якого знаходяться у найбільших музеях світу.

У 1925 році Баранов-Россіне разом з родиною переїхав у Париж, де заснував Оптикофонічну академію, в якій займався аудіовізуальними дослідженнями та викладав. Писав пейзажі, натюрморти, пробував себе в скульптурі, був одним з творців рухомої скульптури (мобілів).

1943 року був заарештований як єврей і кинутий до табору Аушвіц, де після нелюдських катувань загинув у січні 1944 року.

Вулиця Бориса Мозолевського

Колишня вулиця Фрунзе (раніше мала назву 3-а Форштадтська вулиця)

Борис Миколайович Мозолевський (1936-1993),
український археолог, історик, поет.

Багаторічний досвід польових досліджень допоміг Борисові Мозолевському визначити характерні ознаки для візуального розпізнання скіфських курганів без розкопок. Це дало змогу йому під час розвідок у 1984—1985 рр. та 1989 р. на території Миколаївської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської, Кримської областей оглянути понад 60 курганів висотою від 8 м та вище, виявити серед них 23 царських скіфських кургани.

Багато років вчений плідно працював над розробкою найважливіших проблем давньої історії України, відкрив визначні пам'ятки археології, зокрема скіфський курган IV ст. до н. е. Товста Могила. У похованні було виявлено посуд, зброю, золоті прикраси. Серед знахідок найбільшу цінність має Золота Пектораль - шедевр скіфського мистецтва. Вага її 1150 г, виготовлена з чистого золота.

Тема скіфської пекторалі була використана в роботі херсонського скульптора Юріка Степаняна, яка прикрашає нині площу перед Центральним ринком в Херсоні.

Вулиця Віктора Гошкевича

Колишня вулиця Дзержинського (раніше мала назви Семінарська, Судова, Ломоносовська)

Віктор Іванович Гошкевич (1860-1928),
український археолог, краєзнавець,
громадський діяч, публіцист.

З 1890 року Гошкевич В.І. обіймав посаду секретаря Херсонського губернського статистичного комітету і, не обмежуючись державною службою, вивчав давню історію краю, захоплювався археологічними пошуками.

За 15 років роботи в комітеті він підготував 11 статистико-економічних оглядів Херсонської губернії і т.п. Віктор Гошкевич брав активну участь і в суспільному житті регіону: у 1898-1907 р. він був видавцем і редактором щоденної газети "Південь".

У 1890 році заснував музей старожитностей при Херсонському губернському статкомітеті. Основну частину музейного зібрання склали знахідки самого вченого. Гошкевич В.І. відшукав і вивчив біля 50-ти давньоскіфських городищ у Херсонському і Дніпровському повітах.

У 20-і роки науковець значно більше уваги приділяв краєзнавчій роботі. Віктор Гошкевич зберіг Херсонський музей старожитностей від розвалу економіки, голоду та бандитизму. У 1924 році при музеї було засноване Товариство вивчення Херсонщини (Херсонське краєзнавче товариство).

Вулиця Воронцовська

*Колишня вулиця Комунарів
(раніше мала назву вулиця Рози Люксембург)*

Михайло Семенович Воронцов (1782-1856),
державний діяч, генерал-фельдмаршал.

З початку 20-х років XIX століття діяльність Михайла Воронцова була пов'язана з Херсонським краєм. Маючи ліберальні переконання, він намагався створити тут сприятливі умови для розвитку капіталістичних відносин, підприємницької діяльності, піднесення аграрного виробництва.

Багато зробив Михайло Воронцов для розвитку культури й освіти Півдня України. Для якісної підготовки матросів торговельного флоту за ініціативи графа М.С. Воронцова були відкриті морські класи, що пізніше дістали назву морських шкіл. Зокрема, такі школи були створені у Бериславі, Голій Пристані та Олешках. Один з важливих аспектів різнопланової діяльності Воронцова – розвиток пароплавства на Дніпрі і Чорному морі та нових сільськогосподарських галузей, зокрема розведення тонкорунних овець.

Вулиця Генерала Алмазова

*Колишня вулиця Безродного
(раніше мала назву вулиця 7-а Північна)*

Алмазов Олексій Дмитрович (1885-1936),
український військовий і громадський діяч,
генерал-хорунжий Армії УНР.

Народився в Херсоні в родині чиновника, тут пройшли його дитячі роки.

Обравши професію військового, зробив успішну кар'єру, у 1917 році отримав звання полковника, командував артилерійським дивізіоном. За Першу світову війну був нагороджений орденом Святого Володимира IV ступеня з мечами та бантом, орденом Святого Георгія IV ступеня.

З 1 січня 1918 року - командир окремої кінно-гірської батареї Гайдамацького Коша Слобідської України, організованого Симоном Петлюрою. 15 березня 1918 року батарея була реорганізована у Запорізький кінно-гірський гарматний дивізіон Окремої Запорізької дивізії військ Центральної Ради, на чолі якого Алмазов залишався до кінця визвольних змагань.

На чолі цього дивізіону у квітні 1918 року брав участь у поході полковника Болбочана на Крим. За часів Гетьманату охороняв український державний кордон. Учасник Першого зимового походу армії УНР. З серпня 1921 року був підвищений до звання генерала-хорунжого Армії УНР.

Після перемоги і встановлення радянської влади емігрував у Польщу. В 1930 році переїхав до Луцька, де працював інженером. Був активним учасником українського національного руху, головою філії Українського Центрального Комітету, один із провідних діячів Волинського громадського комітету допомоги голодуючим в Україні.

Вулиця Дмитра Марковича

Колишня вулиця Урицького

Маркович Дмитро Васильович (1848–1920),
правник, письменник, громадський,
політичний і державний діяч.

Дмитро Маркович походить з давнього козацько-старшинського роду Марковичів. На початку 1885 переїхав до Херсона, де зайняв посаду заступника прокурора.

Входив до складу Херсонського українського гуртка, який став початком систематичної української просвітницької роботи на Херсонщині.

Він разом зі своєю дружиною Є.І. Маркович був ініціатором і організатором видання літературного альманаху "Херсонський белетристичний збірник "Степ", віддрукованого в Петербурзі у 1886 році. В середині 1890-х років Маркович залишив Херсон, оселився у Вінниці, згодом працював міністром юстиції УНР в уряді Сергія Остапенка.

В історії української літератури Дмитро Маркович (псевдоніми – Д. М., Волиняк, Гайдабура, Марківчанин, Оленин, Оленин Дм., Оленин М.) посідає досить скромне місце. Він автор небагатьох творів про "тяжке, нудне, безталанне життя" людей з народу, які шукали правди, волі, щастя і не могли знайти його в умовах тогочасної дійсності. Ці твори зібрані в основному в книзі "По степах та хуторах".

Вулиця Івана Карпенка-Карого

Колишня вулиця Луначарського

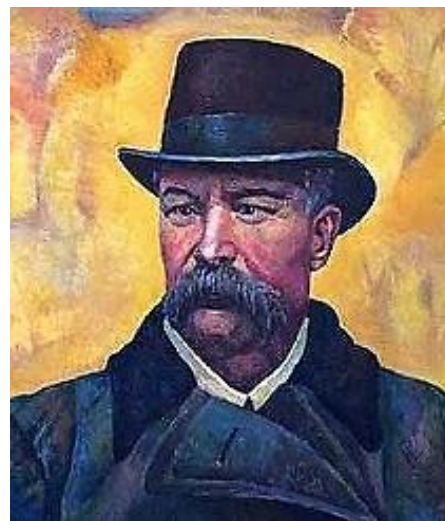
Карпенко-Карий Іван Карпович (1845-1907),
український письменник, драматург, актор, ерудит,
один з корифеїв українського побутового театру.

Його справжнє ім'я - Іван Карпович Тобілевич. Належить до родини Тобілевичів, четверо з шести дітей в якій стали двигуном розвитку театрального мистецтва в Україні.

У квітні 1868 р. секретаря Єлисаветградської повітової поліції І.Тобілевича було переведено до м. Херсона. Письменник підтримував тісні зв'язки з місцевою інтелігенцією – вчителем-істориком Гордовим, колишнім кирило-мефодієвцем і приятелем Т.Шевченка Д.Пильчиковим.

У жовтні 1869 р. І.Карпенко-Карий залишає Херсон, але ще не раз гастролюватиме в губернському центрі. Зокрема, в 1896 році він виступав у трупі Панаса Саксаганського.

Саме в Херсоні дебютував письменник як драматург. У 1886 р. тут вийшов друком його «Збірник драматичних творів», у якому були опубліковані п'єси «Бондарівна», «Хто винен?», «Розумний і дурень». Того ж 1886 року в місцевому альманасі "Степ" було вміщено згадану історичну драму "Бондарівна". А в 1887 році окремою книжкою в Херсоні уперше з'явилась психологічна драма "Наймичка".

Проїзд Івана Челюка

Колишній проїзд Плеханова

Челюк Іван Микитович (дата народження невідома - 1937), український громадський та політичний діяч.

У липні 1917 р., на хвилі Української революції, в Херсоні було утворено місцевий осередок української партії соціалістів-революціонерів. Її членом став, поряд з іншими херсонцями, й Іван Челюк — бухгалтер Херсонського повітового земства.

Іван Микитович був людиною активною, дієвою, палко любив Україну і щиро переймався її долею у той непростий час. З іменем Челюка пов'язано утворення культурно-просвітницької організації «Українська Хата» у 1917 році, пізніше він стає головою ради товариства «Просвіта». Товариство під керівництвом Челюка проводить велику роботу в галузі пропаганди історії України, літератури, мистецтва, влаштовуються лекції, концерти, організовуються курси українознавства, український хор, національний театр.

Він був палким прихильником кооперації, його теоретиком і практиком. Челюк покладав великі надії на кооперацію як на засіб піднесення добробуту, організованості, національної свідомості широкого загалу. Іван Микитович став організатором товариства «Українська книгарня», його енергія, переконаність, віра в успіх справи запалювали однодумців. У 1937 році був заарештований і засуджений до розстрілу.

Вулиця Ілька Борщака

Колишня вулиця Артема

(раніше мала назву 4-а Форштадська вулиця)

Борщак Ілля Львович (1892-1959), український історик, публіцист і літературознавець.

Народився в єврейській слободі Нагартав (нині смт Березнегувате Миколаївської області) в родині шкільного інспектора, як сам зазначав, «у православній вірі». Справжнє прізвище – Баршак.

Закінчив Херсонську гімназію, навчався у Петербурзькому, Київському та Новоросійському (Одеському) університетах, де основним зацікавленням його було право та класична філологія.

Потрапив у вир Першої світової війни, поневірявся країнами Європи. Повернувшись в Україну, вступив на дипломатичну службу. У складі місії УНР виїжджає до США, пізніше виконує функцію секретаря української делегації на Паризькій мирній конференції 1919–1920 років.

Від 1920-х рр. проживав у Парижі, поринувши у наукову працю. Досліджував історію України, її культури, дипломатії, суспільно-політичних рухів різних періодів в контексті зв'язків з Європою. Спадщина Борщака налічує близько 400 наукових та публіцистичних праць, написаних українською і французькою мовами, серед яких виділяються фундаментальні дослідження таких тем: козаччина XVII століття, Мазепа і мазепинці, епоха Наполеона, суспільно-політичний рух у Східній Україні.

Провулок Інженера Корсакова

Колишній провулок 40 років Жовтня

Корсаков Микола Іванович (1749 - 1788),
інженер, головний будівничий Херсона.

Микола Корсаков свого часу був одним з кращих військових інженерів. Він будував набережну Фонтанки в Петербурзі, складав перші проекти Сімферополя та Севастополя, реконструював Кінбурнську фортецю.

На початку 1784 року був призначений Г. А. Потьомкіним головним будівельником Херсона. Із рапортів М.Корсакова відомо, яка важка та напружена робота проводилася в Херсоні: будувалися фортеця, порохові погреби, колодязі, цегляні заводи, житло для військовиків, будувалося місто: аптека, будинки для міських установ, оранжереї; важлива стратегічна дорога між Збур'івкою та Перекопом.

Піклуючись про красу міста, про здоров'я і настрої херсонців, Корсаков привіз і посадив у Херсоні 20 тисяч саджанців фруктових та декоративних дерев.

Микола Іванович любив місто, бажав йому добра і кожен свій рапорт закінчував словами: «Благополучный город Херсон».

Однак, доля виявилася не дуже прихильна до ад'ютанта князя Потьомкіна Таврійського, помер він молодим, через безглузду випадковість: оглядаючи ворожі окопи під час облогових робіт під Очаковом, він, послизнувшись, впав і розбився в рові.

Похований біля Катерининського собору в Херсоні.

Провулок Ісаака Гуревича

Колишній провулок Баумана

Гуревич Ісаак,
підприємець, засновник заводу з
виробництва сільськогосподарських
машин в Херсоні.

Докладних біографічних даних про життя Ісаака Гуревича немає.

Херсонська історія зберегла його в пам'яті як успішного підприємця, який створив в Каховці спочатку майстерню з ремонту селянських брочок (1887 р.). Потім майстерня почала здійснювати ремонт дрібного сільськогосподарського інвентарю, перетворившись в подальшому на завод з виготовлення сільськогосподарського знаряддя. 1909 року І.Гуревич відкрив чавунно-ливарну майстерню в Херсоні.

У 1917 році підприємства Гуревича були націоналізовані. Завод сільськогосподарських машин став основою великого машинобудівного заводу, відомого як комбайновий завод ім. Петровського.

На фото - цех з двома мартенівськими печами, побудований Ісааком Гуревичем.

Провулок Йосипа Пачоського

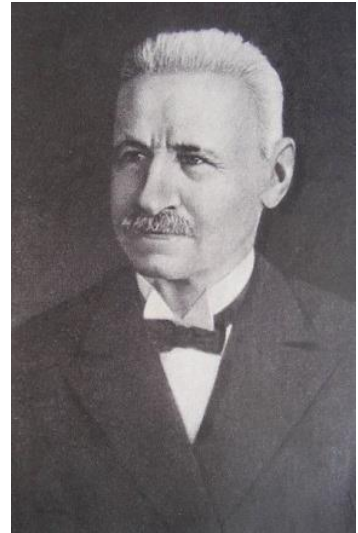
*Колишній провулок Спартаківський
(раніше мав назву провулок Успенський та вулиця Креніса)*

Пачоський Йосип Конрадович (1864-1942),
видатний учений-натураліст, ботанік, зоолог, еколог,
основоположник фітоценології.

Восени 1897 р. Херсонська губернська земська управа запросила молодого вченого Й. К. Пачоського на посаду губернського ентомолога, завдання якого полягало в систематичному дослідженні природи цієї місцевості та розробці практичних заходів боротьби з різними шкідниками сільського господарства. Свою роботу Йосип Конрадович розпочав з організації ентомологічного кабінету, де збирав колекції комах, гербаріїв, чучел тварин та поповнював бібліотеку новими надходженнями.

Завдяки настійливим клопотанням Пачоського у 1905 році був створений Херсонський природничо-історичний музей у побудованому для нього будинку на вулиці Вітовській (нині Театральній). За 20 років невтомної праці завідувачем музею Й. К. Пачоський сформував цінні колекції з флори і фауни Півдня України. Разом з препаратором Т. І. Бареем він створив рідкісну колекцію птахів Херсонської губернії, яка і нині є еталоном майстерності.

У 1915-1916 роках Йосип Пачоський завідував сільськогосподарською дослідною станцією, у 1922-1923 роках керував відділом ботаніки в заповіднику «Асканія-Нова». Саме в Херсоні він створив свої найголовніші наукові праці: «Херсонська флора», «Опис рослинності Херсонської губернії» та ін., написав підручники «Морфологія рослин» та «Основи фітосоціології».

Провулок Капітана Ванденка

*Колишній провулок Рози Люксембург
(раніше мав назви провулок Мічуріна та Балкова вулиця)*

Ванденко Олег Павлович (1935-2007),
легендарний капітан барка «Товариш».

У 1955 році Олег Ванденко після закінчення Херсонського морехідного училища був призначений на посаду третього помічника капітана на навчально-виробничому вітрильному судні «Товариш». З 1968 року став його капітаном, віддавши вітрильнику і морю майже все життя. Під командуванням капітана Ванденка барк «Товариш» отримувалася яскраві перемоги у міжнародних регатах, знімався у художніх фільмах, був послом миру і візитівкою Херсона. Сотні юних курсантів, пройшовши практику під його вітрилами, стали досвідченими моряками.

З 1987 року Олег Ванденко очолював Херсонське морехідне училище, у 1996-97 роках докладав значні зусилля для організації ремонту «Товариша», проте барк був втрачений для України. З 1999 року Ванденко працював в центрі підготовки плавкладу, виконуючи обов'язки капітана-наставника судноплавної компанії «Вектра». Олег Ванденко входив до п'ятірки найбільш легендарних і шанованих капітанів вітрильного флоту в світі.

Вулиця Людвіка Заменгофа

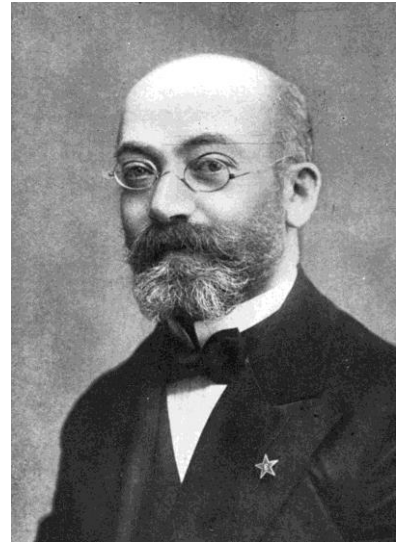
Колишня вулиця Дмитра Благоева

Заменгоф Людвік Лазар (1859-1917),
польський лікар-окуліст і лінгвіст,
творець штучної мови есперанто.

1885 року Заменгоф закінчив проект міжнародної мови у відомій сьогодні формі, а 1887 року у світ вийшла книга «Міжнародна мова», в якій автор виступив під псевдонімом Доктор Есперанто (з есп. доктор/лікар, що сподівається). З часом це слово стали вживати як позначення самої мови. За задумом Людвіка Заменгофа мова есперанто повинна була

сприяти мирному спілкуванню і співіснуванню різних народів і культур. Його дуже хвилювало єврейське питання у Східній Європі, прояви антисемітизму та єврейські погроми.

На початку 90-х роках XIX ст. в пошуках пристойного місця роботи Заменгоф відвідав наше місто. І як стверджують історики-краєзнавці, деякий час працював в Херсоні лікарем-окулістом. Він був невиправним альтруїстом і лікував бідних хворих безкоштовно. Після невдалого працевлаштування в Херсоні Людвік Заменгоф повернувся до Варшави.

Вулиця Миколи Гринька

Колишня вулиця Бегми

(раніше мала назву вулиця Реактивна)

Гринько Микола Григорович (1920-1989),
український кіноактор.

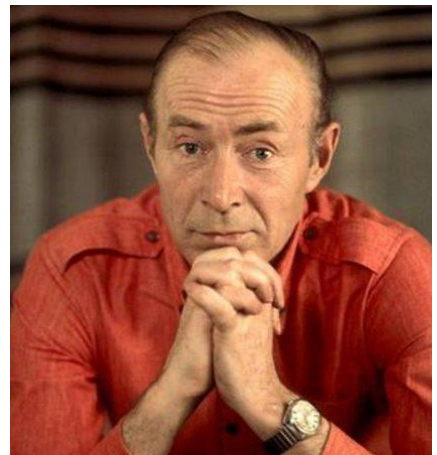
Народився в Херсоні в родині театральних акторів, його хрещеною матір'ю була славетна співачка Оксана Петрусенко. Мабуть, тому вже у школі хлопчик усе дозвілля віддавав театру, відкриваючи для себе магію сценічного світу.

Юність Миколи Гринька припала на буремні роки Другої світової війни. У 1943 році його було призначено начальником офіцерського клубу, де він здобув свій перший режисерський досвід.

По війні М.Гринько працював помічником режисера Запорізького українського музично-драматичного театру, з успіхом грав різнопланові ролі у багатьох виставах.

Дебютував у кіно 1951 року в ролі Бунтаря у фільмі Ігоря Савченка «Тарас Шевченко». У 1955 році Микола Григорович пробує себе на професійній естраді – у джаз-оркестрі «Дніпро», якому присвятив наступні 7 років життя. Згодом стає художнім керівником цього оркестру.

Андрій Тарковський вважав його своїм талісманом і зняв М.Гринька в стрічках "Андрій Рубльов", "Соляріс", "Дзеркало", "Сталкер". Ролі в дитячих фільмах "Пригоди Буратіно", "Автомобіль, скрипка й собака Ляпка", "Не болить голова в дятла", "Пригоди Електроніка" прославили Миколу Гринька на весь Радянський Союз. Загалом він зіграв понад 200 ролей, кожна з яких являла собою цілий світ.

Вулиця Миколи Садовського

Колишня вулиця *Сакко і Ванцетті*
(раніше мала назву *2-а Матроська вулиця*)

Садовський Микола Карпович (1856-1933),
український актор, режисер і громадський діяч.

Микола Садовський (справжнє прізвище Тобілевич) - брат І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського й М. Садовської-Барілотті.

Деякий час навчався у Херсонській гімназії (1868-69 роки). Пішовши у 1877 році добровольцем на російсько-турецьку війну, дослужився до офіцерського чину, мав нагороди за звитягу і героїзм.

У 1881 році Садовський виходить на професійну сцену, працює спочатку в трупі М. Л. Кропивницького, потім у трупі М. П. Старицького. Літнього сезону 1888 року М. Садовський разом з М. Заньковецькою заснували власну трупу, яка проіснувала десять років. Тут відбулося його становлення і зростання як актора, режисера й організатора театральної справи в Україні. Актори були частими гостями південної України, в т. ч. і Херсона, про що свідчать сторінки херсонських газет 1888 року. 1898 року трупа М. Садовського злилася з "Товариством російсько-малоросійських артистів під орудою П. К. Саксаганського", а 1900 року до них на три сезони приєдналася і трупа М. Саксаганського. У 1917 році Микола Садовський поставив у Херсоні оперу миколаївського композитора й письменника М. Аркаса "Катерина" за поемою Т. Шевченка.

Вулиця Оксани Петрусенко

Колишня вулиця *Карла Лібкнехта*
(раніше мала назву *2-й Солдатський провулок*)

Петрусенко Оксана Андріївна (1900-1940),
українська оперна співачка.

Найвидатніша представниця української вокальної школи, співачка з чарівним лірико-драматичним сопрано, народна артистка УРСР (1939) від народження звалася Ксенія Андріївна Бородавкіна. Оксаною Петрусенко вона стала в Херсоні восени 1918 року, коли її взяли хористкою, а згодом і провідною актрисою «з голосом» до щойно заснованого там державного українського музично-драматичного театру під керівництвом Івана Сагатовського.

У 1923-1924 рр. навчалася в Київському музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка, але не закінчила навчання через складні життєві обставини. Працювала в російських провінційних оперних театрах, а в 1934 році Оксану Андріївну прийняли солісткою Київського театру опери та балету, де вона працювала до самої смерті. Ці шість київських років – роки її тріумфу і слави, час народження легенди й оформлення міфу примадонни. Партія Наталки («Наталка Полтавка» Миколи Лисенка) у її виконання, на думку знавців, є шедевром вокальної творчості і досі не перевершеним.

Вулиця Олександра Русова

Колишня вулиця Бабушкіна

Русов Олександр Олександрович (1847-1915), український громадський діяч. етнограф, фольклорист, один з фундаторів української статистичної науки.

З 1882 р. до 1889 р. Олександр Русов керував статистичними дослідженнями в Херсонській губернії, де фактично започаткував земську статистичну службу.

Результатом його роботи стало статистичне обстеження усіх повітів губернії, узагальнення і видання шести томів статистичних матеріалів, фундаментальної краєзнавчої праці «Материалы для оценки земель Херсонской губернии». Поряд із глибоким студіюванням економічного життя вона включала дослідження історії, побуту та етнографічних особливостей населення.

Земські статистики склали основу Херсонського гуртка О.О. Русова (1885-1889 рр.), який видав «Збірник драматичних творів Івана Карпенка-Карого» та літературний збірник «Степ». Русов займався широкою видавничою діяльністю, перекладав українською мовою культурознавчу літературу та був визнаним лідером української інтелігенції.

Виступав також як етнограф і музикознавець: опублікував у журналі «Киевская старина» розвідку «Остап Вересай та виконувані ним думи й пісні» (1874), статті про колядки (1892), торбаністів (1897), музичну діяльність композитора М. Лисенка (1903).

Вулиця Олени Казимирчак-Полонської

Колишня вулиця Дибенка

Казимирчак-Полонська Олена Іванівна (1902-1992), відомий вчений у галузі небесної механіки, дослідниця руху комет, доктор фізико-математичних наук.

Після закінчення Львівського університету працювала у Львівській астрономічній обсерваторії, а з 1932 р. - в Астрономічній обсерваторії Варшавського університету. У 1934 р. вона успішно захистила дисертацію «Про планетоцентричний рух комет» на здобуття вченого ступеня доктора філософії.

В роки війни мріяла повернутися в Україну і оселитися десь у теплих південних районах, бо це було вкрай потрібно хворим синові і матері. У травні 1945 р. Олена Іванівна переїхала до м. Херсона і почала працювати у місцевому педінституті - спочатку лаборантом, а згодом старшим викладачем кафедри математики.

Життя постійно випробовувало жінку на міцність: вона пережила страхіття війни, смерть найрідніших людей, арешт, в'язницю, звільнення з роботи, але не зламалася. О.І.Казимирчак-Полонська наполегливо займалася науковою роботою, викладала у вишах Ленінграда (Петербурга), Одеси. У 1968 р. вона захищає докторську дисертацію на тему «Теорія руху короткоперіодичних комет і проблеми еволюції їх орбіт». Це була робота світового значення, того ж року їй присудили премію ім. Ф.О. Бредихіна АН СРСР.

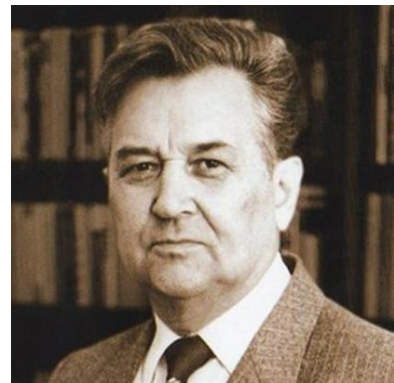

Вулиця Олесь Гончара

*Колишня вулиця Белінського
(раніше мала назву вулиця М'ясницька)*

Гончар Олесь Терентійович (1918-1995),
український письменник, літературний критик,
громадський діяч.

Життя і творчість Олесь Гончара (ім'я при народженні - Біличенко Олександр Терентійович) найтіснішим чином переплелися з Херсонщиною, яку письменник відвідував неодноразово.

Саме це допомогло йому створити цілу низку таких широко відомих творів про наш край, як романи і повісті "Таврія", "Перекоп", "Тронка", "Берег любові", "Бригантина", "На косі" та інші.

Відвідуючи Херсон та Херсонщину, Олесь Гончар зустрічався з робітниками, колгоспниками, представниками інтелігенції, молоддю, студентами. Письменник був навіть зарахований почесним членом екіпажу прославленого парусника "Товариш".

Понад чверть століття Олесь Гончар обирався депутатом Верховної Ради СРСР від Херсонської області і чимало зробив для своїх виборців. За його підтримки в Херсоні була побудована обласна універсальна наукова бібліотека, якій зараз присвоєно його ім'я. Він сприяв відкриттю місцевих музеїв - літературного ім. Бориса Лавренюва та художнього ім. Олексія Шовкуненка. О. Гончар був ініціатором створення Херсонського відділення спілки письменників України.

Вулиця Полковника Кедровського

Колишня вулиця Будьонного

Кедровський Володимир Іванович (1890-1970),
державний і політичний діяч, публіцист, полковник Армії УНР.

Народився у родині херсонських землевласників Кедровських, що походять з Пруссії. Закінчив Херсонське реальне училище, яке спеціалізувалося на військово-морській архітектурі, а потім продовжив освіту у мореплавній школі (каботажному училищі).

Протягом 1907-1911 рр. навчався в Одеському (Новоросійському) імператорському університеті, отримав фах у галузі статистики та економіки.

Ще з юнацьких років Кедровський належав до ЦК Української партії соціалістів-революціонерів, був членом Української Старої Громади в Херсоні. В 1911-1914 рр. працював у Херсонському земстві: спершу як працівник статистичного відділу, а згодом як його очільник.

У 1917 році його обрали членом українського військового Генерального комітету та членом Центральної Ради. З 1919 року В. І. Кедровський працював у Генеральному Штабі армії УНР, з 1920 – послом УНР у Латвії, Естонії та Фінляндії. У 1921-1923 рр. перебував в Австрії, активно займався журналістикою, став членом Спілки українських журналістів у Європі. Від 1923 року мешкав у США, був співробітником газети «Свобода», очолював український відділ радіостанції «Голос Америки».

Вулиця Потьомкінська

*Колишня вулиця Карла Маркса
(раніше мала назви вулиця Я.М.Свердлова, Т.Шевченка)*

Потьомкін Григорій Олександрович (1739-1791),
російський державний діяч, генерал-фельдмаршал.

Вперше Г.О.Потьомкін прибув в Херсон у травні 1780 року з чималими коштами на будівництво та благоустрій міста. Потім він відвідав Херсон у 1782 та у 1783 роках, а з 1786 року і до кінця свого життя бував в місті регулярно, ретельно слідкував за його розвитком. У Херсоні працювали талановиті інженери та архітектори з Петербурга та Москви, Франції, Голландії та Німеччини. Надане Херсону право вільної торгівлі сприяло відкриттю у місті іноземних торговельних контор.

В період управління Г.О.Потьомкіним Новоросією відбувалося активне заселення краю. Виникали нові села, міста, іноземні колонії: під його керівництвом будувались Херсон, Севастополь, Миколаїв, Катеринослав. Григорій Потьомкін провів ряд заходів із реорганізації армії та організації Чорноморського флоту.

Поховано його було в Катерининському соборі в Херсоні.

Вулиця Рішельєвська

*Колишня вулиця Жовтневої революції
(раніше мала назву вулиця Радянська)*

Рішельє Еммануїл Йосипович (1766-1822),
французький та російський державний діяч,
герцог, генерал-майор.

Герцог де Рішельє народився у Франції, 1789 року у зв'язку із Французькою революцією емігрував до Російської імперії. У 1803 році Рішельє став першим одеським градоначальником і цього ж року він вперше відвідав Херсон, коли місто було оголошене губернським центром. Херсон тоді знаходився в страшному занепаді і запустінні. Рішельє чудово розумів, що статус адміністративного центру - єдиний порятунком для Херсона. І він особисто клопотав про перенесення сюди всіх адміністративних установ і потурбувався про щорічні перерахування всього прибутку від винної торгівлі Новоросії на розбудову нового губернського центру.

Указом 1805 року він був призначений Херсонським військовим губернатором. Щоб зберегти в Херсоні торгове суднобудування, він виділив з державного бюджету 100 тисяч рублів для надання кредитів херсонським суднобудівникам. Рішельє усвідомлював також важливість розвитку освіти в губернському центрі: за його підтримки було відкрито кілька училищ і гімназія.

Освічена, широко ерудована людина, що поєднувала у собі таланти економіста і політика з вражаючою працьовитістю, особистою скромністю і безкорисливістю, Рішельє зумів закласти своєю діяльністю підвалини цивілізації в Причорноморському краї.

Провулок Родини Вадонів

Колишній провулок Сергія Лазо

Родина Вадонів – династія херсонських підприємців французького походження, засновників чавуноливарного виробництва та суднобудівної верфі.

**Олександр Вадон
1872-1919)**

Помітний слід в історії Херсона залишила родина підприємців Вадонів, представники якої зробили значний внесок у розбудову важкої промисловості й суднобудування в нашому краї у XIX – на початку XX ст.

Підприємство братів Вадонів розпочалося з невеликої кузні, заснованої їхнім батьком, французом-емігрантом Жозефом Вадонем, на березі річки Кошової в Херсоні в першій половині XIX ст. У 1853 році сімейний клан Вадонів володів уже механічною майстернею на березі Дніпра, в районі теперішнього елеватора. Тут здійснювали ремонт пароплавів та залізних барж. У 1855 році, взявши у міста в оренду ділянку землі на Військовому форштадті, Вадони заснували в Херсоні чавуноливарне виробництво.

На початку XX ст. чавуноливарний та суднобудівний заводи, власником яких був Олександр Вадон, споруджував невеликі пасажирські пароплави, катери, буксири, плавучі елеватори, оснащені зерноочисними машинами з паровим двигуном.

Провулок Сестер Гозадінових

*Колишній провулок Дори Любарської
(раніше мав назву Дніпровський
провулок)*

**Сестри Гозадінови – Софія (1828-1906),
Марія (1831-1898), Олена (1837-1920)** –
організаторки жіночої освіти в Херсоні.

Сестри Гозадінови належали до російського дворянського роду з грецькими коренями, народилися у родині Ігнатія Івановича Гозадінова, який був суддею у Бахчисараї.

У вересні 1854 року, з початком військових дій у Криму, сестри з батьками переїхали до Херсона. Дізнавшись про їхній приїзд, директор училищ звернувся до Гозадінових з проханням заснувати в Херсоні приватний пансіон для дівчат. Не маючи вищої жіночої освіти, вони проте одержали чудову домашню освіту: володіли кількома іноземними мовами, мали знання з історії, математики, географії.

Пансіон був відкритий 21 травня 1855 р., його директором стала Марія Ігнатівна. Викладали тут вчителі чоловічої гімназії, а також самі Гозадінови. У лютому 1864 р. навчальний заклад був перетворений у приватну гімназію Гозадінових, а з 1867 р. - у громадську.

У 1912-1913 рр. Олена Ігнатівна поблизу Соляного (Корабельного) спуску збудувала на власні кошти школу для дітей цього району і невдовзі передала її міській управі.

Освітня та суспільна діяльність сестер Гозадінових протягом більш як півстоліття вагомо впливала на формування цілих поколінь херсонців.

Вулиця Хірурга Вороного

*Колишня вулиця Клари Цеткін
(раніше мала назви Бульварний провулок та Холодна вулиця)*

Вороний Юрій Юрійович (1895-1961),
український хірург, доктор медичних наук, професор.

Юрій Юрійович (за метриками Георгій Георгійович) Вороний походить з талановитої та освіченої родини, давнього козацького роду. Під час Першої світової війни студент-медик працював у перев'язувальному загоні Червоного Хреста. Добровільно вступив у перев'язувальний загін військ Центральної Ради, брав участь у бою під Крутами і дивом врятувався.

З 1931 по 1934 роки Юрій Вороний працював головним лікарем Херсонської народної лікарні № 1 (зараз - обласна лікарня). У квітні 1933-го хірург провів унікальну операцію, аналогів якої не було в світі, - здійснив пересадку трупної нирки людині.

Науковець довів можливість у клінічних умовах пересаджувати не тільки шматочки тканин, а й цілі органи живій людині, спростувавши теорію про так звану трупну отруту. З Юрія Вороного почався новий етап у розвитку світової клінічної трансплантології. Газетні публікації того часу підтверджують факт того, що операція проведена Вороним в Харківському інституті. Хоча дотепер в деяких джерелах місцем проведення першої в світі операції з пересадки нирки вказано Херсон.

Площа Юрія Тутушкіна

*Колишня Жовтнева площа (1967-2007)
(раніше мала назву Одеська площа з 1856-1967рр.)*

Тутушкін Юрій Іванович (1946–2004), колишній начальник
Херсонського морського порту (1994-2004).

Юрій Іванович почав працювати в морському порту з 1969 року після закінчення Одеського інституту інженерів морського флоту, пройшов шлях від змінного механіка до начальника порту. В роки перебудови морський порт вижив саме завдяки першокласному фахівцю, енергійному та ініціативному керівникові - Ю.І.Тутушкіну. Йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник транспорту України», нагороджений орденами «За заслуги», «Святий Князь Володимир», нагрудними знаками та відзнаками.

Юрій Тутушкін щиро вболівав не тільки за долю морського порту, а й за долю Херсона – міста, яке, власне, й почалося з порту та досі багато в чому залежить від нього. У своєму інтерв'ю (2003 р.) він сказав: «Історія порту, як і нашого улюбленого міста, багата, різноманітна і цікава. Ми повинні знати її і не забувати. В ній було багато важких сторінок, але ще більше гарних, пам'ятних, таких, що хвилюють наші серця».

II. Вулиці Херсона, названі на честь видатних осіб

Вулиця Антона Головатого

Колишня вулиця Павлика Морозова

Головатий Антон (Антін) Андрійович (1732 - 1797),
козацький кошовий отаман,
командувач Чорноморської козачої флотилії.

У неповних 13 років був записаний до Кущівського куреня Підпільненської, або ж Нової Січі, місце розташування якої зараз перебуває під водою Каховського моря. Вже у двадцять років став військовим писарем коша з рангом полкового старшини.

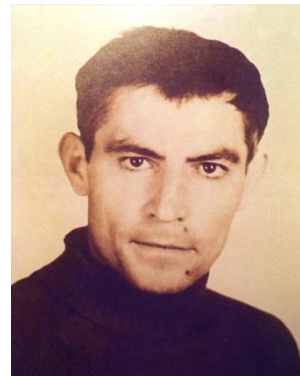
Добре знав морську справу та мав досвід морських походів. Після руйнування Січі на початку 1788 року на козацькій раді його обирають військовим суддею новоствореного «Війська вірних козаків». 17 червня 1788 року він прославився в бою під Очаковом, брав Ізмаїл під командуванням Суворова.

Після перемоги під Очаковом козацькі загони отримали назву Чорноморського козацького війська, а флотилія чайок – Чорноморської козацької флотилії. Головатий був одним з організаторів переселення козаків на Кубань, де у 1793 році вони заснували Кубанське козацьке військо.

Вулиця Василя Стуса

Колишня вулиця Енгельса
(раніше мала назви вулиця Крайня та Степова)

Стус Василь Семенович (1938–1985),
український поет, перекладач, прозаїк,
літературознавець, правозахисник.

Один із найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників. Лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка (1990), Герой України (2005, посмертно).

За власні переконання щодо необхідності збереження й розвитку української культури зазнав репресій з боку радянської влади, його творчість була заборонена, а він сам був засуджений до тривалого перебування в місцях позбавлення волі, де й загинув.

Вулиця Володимира Великого

Колишня вулиця Ворошилова

Володимир Великий (960 - 1015),
великий князь київський.

Князь Володимир Святославович увійшов у історію нашого народу як князь-Святитель, який охрестив Україну-Русь і ввів її в християнську цивілізацію. За труди на благо рідної землі народ ще за життя назвав його Великим князем, а після смерті Володимира ввели до лику святих.

Площа та шосе В'ячеслава Чорновола

*Раніше – безіменна площа біля торговельного центру «Салют»
Колишнє Кіндійське шосе (від вулиці Перекопської до площі
В'ячеслава Чорновола)*

Чорновіл В'ячеслав Максимович (1937-1999),
український політик, публіцист, літературний критик,
політичний в'язень СРСР.

В'ячеслав Чорновіл увійшов в історію як символ української національної ідеї, як один з тих, хто сміливо виступав за захист прав людини в СРСР. З 1990 року Чорновіл став народним депутатом, був активним членом Народного Руху України та його головою з 1992-го. Тричі обирався депутатом Верховної Ради України (1990, 1994, 1998). Ініціатор проголошення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. та Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.

Вулиця Героїв Крут

*Колишня вулиця Дніпропетровська
(раніше мала назву Шпитальна)*

Бій під Крутами 29 (30) січня 1918 року –
бій між підрозділом Червоної гвардії та загonom із
київських курсантів і козаків "Вільного козацтва".

Цей бій тривав 5 годин між 4-тисячним підрозділом російської Червоної гвардії під проводом есера Михайла Муравйова та загonom із київських курсантів і козаків «Вільного козацтва», що загалом нараховував від 400 до 800 вояків. У бою під Крутами оборонці української державності виконали наказ командування і зупинили стрімкий наступ ворога. Сучасників особливо вразило поховання 27 в повному розквіті сил юнаків, які потрапили після бою в полон до більшовиків і були ними страчені. Трагічна загибель студентського куреня під Крутами стала символом патріотизму і жертвності в боротьбі за незалежну Україну.

Вулиця Гетьмана Дорошенка

*Колишня вулиця Чапаєва
(раніше мала назву Виноградна вулиця)*

Дорошенко Петро Дорофійович (1627-1698),
визначний український військовий, політичний і державний діяч,
Гетьман Війська Запорізького Правобережної України.

Петро Дорошенко займав високе положення серед оточення гетьмана Б. Хмельницького та вів переговори з польським і шведським урядами. Будучи сам гетьманом, Петро Дорошенко провів ряд важливих реформ – встановив митну лінію, карбував власну монету, провадив колонізацію незалежних земель, утворив новий Торговицький полк, здійснював заходи із реорганізації внутрішнього життя українських земель. Гетьманування, котре припало на добу Руїни, провів в постійних війнах, як з зовнішніми, так і внутрішніми супротивниками.

Вулиця Гетьмана Сагайдачного

Колишня вулиця Михайловича (раніше мала назви Румянцевська, Грязна, 2-а Форштадська, Привозна, Урицького)

Конашевич-Сагайдачний Петро Кононович (1582 -1622),
український полководець та політичний діяч, гетьман реєстрового козацтва, кошовий отаман Запорізької Січі.

Один із найвидатніших полководців Європи, державний діяч, дипломат — таким постає в нашій історії Петро Кононович Конашевич-Сагайдачний. Організатор успішних походів запорізьких козаків проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства. Меценат православних братств та опікун братських шкіл.

Вулиця Івана Богуна

Колишня вулиця Ілліча

Богун Іван (нар.?-1664),
український військовий і державний діяч.
козацький полководець часу Хмельниччини.

Історикам достеменно не відома дата та місце народження майбутнього подільського полковника. За одним із припущень він був сином українського шляхтича Федора Богуна і народився близько 1618 року.

Сучасники описують його як високоосвічену людину, розумну та хитру, яка мала неабияку хоробрість та талант полководця. Це був справжній патріот, який душею і тілом переживав за долю України та боровся за неї. Він без вагань відмовився від титулів і багатств, що пропонували йому поляки, та підтримав визвольну війну 1648-1657 років, яку під проводом Б.Хмельницького розпочав український народ проти Польщі.

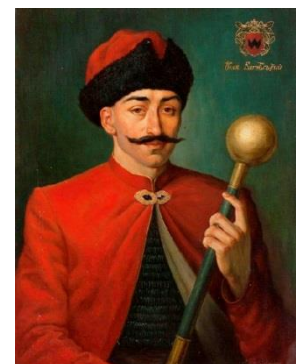

Вулиця Івана Виговського

Колишня вулиця Щорса

Виговський Іван Остапович (бл.1608-1664),
український військовий, політичний і державний діяч.

Іван Остапович Лучич-Виговський походить з родини, що мала глибоке українське коріння, і хоча свого часу отримала польське шляхетство, але зберегла православну віру. Богдан Хмельницький викупив його з татарського полону і взяв до себе на службу. Незабаром він став генеральним писарем Війська Запорізького й не лише завідував гетьманською канцелярією, але зробив свою посаду ключовим пунктом державного управління. Гетьман Війська Запорізького, голова козацької держави у Наддніпрянській Україні (1657-1659).

Вулиця Ісмаїла Гаспринського

Колишня Червоноповстанська
(раніше мала назву Нижньошпитальна вулиця)

Гаспринський Ісмаїл (1851-1914),
великий кримськотатарський просвітитель кінця XIX - початку XX ст.,
письменник, педагог, культурний та громадсько-політичний діяч.

З ім'ям прогресивного педагога пов'язані організація і розвиток абсолютно нового - світського навчання в школах Криму. Після консервативного методу викладання в шкільних закладах, зі світським методом І. Гаспринського змінюється суть і структура початкової освіти мусульман не тільки в Криму, але і в Туреччині, Азербайджані, Середній Азії, Поволжі. У 1910 році за високі досягнення в області міжнародної освіти, просвітницької діяльності серед жителів Європи і Азії, пошуки шляхів толерантних відносин між різними народами в області релігій і культур Ісмаїл Мурза Гаспринський висувався на здобуття Нобелівської премії.

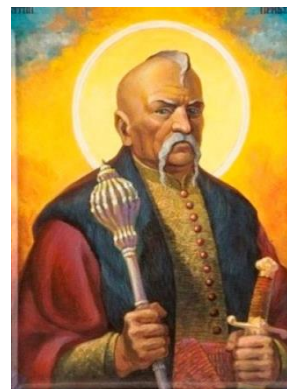

Вулиця Петра Калнишевського

Колишня Чекістів (раніше мала назву
Олександрівський проїзд та Дніпровська вулиця)

Калнишевський Петро Іванович (1690–1803),
державний, політичний і військовий діяч.

Петро Калнишевський – останній кошовий отаман Запорізької Січі у 1762 та 1765–1775 роках. Піднесений російською імператрицею Катериною II спочатку в російські генерали за перемогу в російсько-турецькій війні, а потім на багато років ув'язнений в Російській імперії. Коли Калнишевський виступив проти розгрому Запорізької Січі, він був заарештований і 26 років провів у російській в'язниці (з них 17 років в Соловецькому монастирі) і відпущений на свободу у віці 110 років за амністією Олександра II. Він став ченцем-схимником і, нарешті, святим Української православної церкви.

Вулиця Пилипа Орлика

Колишня вулиця 9-го Січня
(раніше мала назви Ганнібалівська, Троцького, Аносова)

Орлик Пилип Степанович (1672-1742),
український політичний, державний і військовий діяч,
Генеральний писар, Гетьман Війська Запорізького
у вигнанні, поет, публіцист.

У квітні 1710 р. був обраний гетьманом Війська Запорізького замість померлого Мазепа. Між новообраним гетьманом та старшиною було укладено політичну угоду, що окреслювала основні засади організації влади в козацькій державі — «Пакти й конституції прав і вольностей Війська Запорізького». Цей документ накреслив шляхи визвольних змагань кільком наступним поколінням українців, став втіленням державницьких прагнень гетьмана у вигнанні Пилипа Орлика. Його доля - приклад служіння Батьківщині, коли на її вівтар принесено і матеріальні вигоди, і родинне щастя, і саме життя.

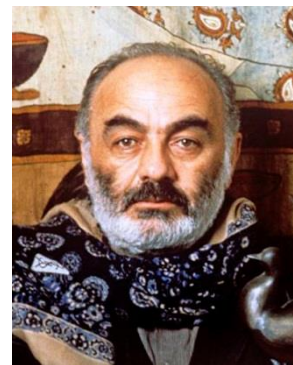

Вулиця Сергія Параджанова

Колишня вулиця Махарадзе

Параджанов Сергій Йосипович (1924-1990), вірменський і український кінорежисер, народний артист УРСР, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1991, посмертно).

Самобутній режисер став популярним після виходу в прокат фільму "Тіні забутих предків", а також картини "Цвет граната". На рахунок режисера 17 фільмів, 28 міжнародних премій та нагород.

Проспект Святих Кирила та Мефодія

Колишній проспект Георгія Димитрова

Брати Кирило (мирське ім'я Костянтин, близько 827- 869 рр.) та Мефодій (мирське ім'я – Михаїл, близько 815 – 885 рр.), слов'янські просвітителі та проповідники християнства, творці слов'янської абетки.

Святі рівноапостольні просвітителі слов'ян Кирило та Мефодій народилися в грецькому місті Солунь (тепер Салоніки, Греція) у сім'ї воєначальника. За походженням – болгари, за менш популярною версією слов'яномовні греки.

Право називатися слов'янськими просвітителами та апостолами слов'янства Святі Кирило і Мефодій заслужили тим, що створили першу слов'янську абетку – глаголицю та норми першої літературної мови слов'ян – старослов'янської; зробили перші переклади основного корпусу християнської богослужбової літератури старослов'янською мовою; підготували цілу когорту учнів, які стали гідними продовжувачами традицій своїх учителів.

У 1980 році Папа Іван Павло II оголосив Святих Кирила та Мефодія «покровителями» Європи. Святі Кирило та Мефодій показали і сучасникам, і прийдешнім поколінням, що лише невтомна просвітницька праця, освячена християнською любов'ю, дає щедрі плоди, які здатні служити людям тисячоліття.

Вулиця Ярослава Мудрого

Колишня вулиця Радянська

(раніше мала назви Дворянська, Відродження та Радянської влади)

Ярослав Володимирович (978-1054),
Великий князь київський

Київська Русь за Ярослава Мудрого (роки правління 1015-1054) була великою і могутньою державою Європи, досягнувши на ті часи найвищого розвитку. Князь був високоосвіченою людиною, він дбав про освіту і культуру свого народу, заснував при Софійському соборі школу і бібліотеку. За його ініціативою почалася в Києві праця над перекладами грецьких та інших книг на церковнослов'янську мову, переписано багато книг, було укладено літописний звід. За численні реформи та досягнення, що мали позитивний вплив на розвиток Русі, його стали називати Ярославом Мудрим.

III. Вулиці, яким повернені історичні назви

Херсон. Храм Різдва Богородиці

Вулиця Богородицька - колишня Червонофлотська (мала назви Богородицька, Болотна, Любарської, Пролетарська та Волохінська). На цій вулиці знаходилась старообрядницька церква Пресвятої Богородиці, від якої і пішла назва.

Вулиця Весела - колишня Пролетарська.

Вулиця Гімназична колишня Червоностудентська (мала назви Гімназична та Луначарського).

Вулиця Грецька - колишня Леніна (від № 36 та № 11 до кінця) (мала назви Соборна, Грецька, Кутузовська).

Вулиця Єврейська - колишня Войкова (мала назви Єврейська та Стара).

Вулиця Канатна - колишня Г.Полякова (мала назви Канатна, Селянська). Назва виникла завдяки підприємству із випуску канатів, яке в той час працювало.

Вулиця Качельна - колишня Сорокіна (мала назви З'їздна, Завалочний з'їзд та Качельна). Вулиця отримала назву Качельної тому, що на найближчій площі знаходилися гойдалки (качелі).

Вулиця Кузнецька - колишня Підпільна. Вулиці дали назву кузні, які знаходились неподалік.

Вулиця Купецька - колишня Піонерська (мала назви Купецька, 2-а Піонерська). Вже у перші роки існування Херсона сформувалися й отримали свої назви історичні райони міста, в т.ч. й Купецьке передмістя, звідси і назва вулиці.

Вулиця Лютеранська - колишня Кірова. Історичну назву отримала по закінченню будівництва на ній лютеранської кірхи в 70-х роках XIX ст.

Херсонъ, Лютеранская Церковь.

Вулиця Михайлівська - колишня Петренка (мала назви Михайлівська, Насипна, Інтернаціональна та Прикордонна).

Вулиця Мала Садова - колишня Владимиrowa.

Вулиця Молочна балка - колишня Бородіна.

Вулиця Мостова - колишня Доброхотова.

Вулиця Нижня - колишня Дмитра Ульянова (мала назви Матроська та Нижня).

Вулиця Олександрівська - колишня Червонопрапорна (мала назви Церковна та Олександрівська). Назва вулиці пов'язана з відвідуванням нашого міста у вересні 1855 року імператором Олександром II.

Вулиця Олексіївська - колишня Воровського.

Вулиця Олешківська - колишня Цюрупинська.

Вулиці 1-а Олешківська, 2-а Олешківська, 3-я Олешківська, 4-а Олешківська - колишні 1-а, 2-а, 3-я, 4-а Цюрупинські.

Вулиця Офіцерська - колишня Шмідта.

Вулиця Преображенська - колишня Декабристів. У центрі вулиці з 1855 року знаходилась Преображенська церква, на честь якої назвали вулицю.

Вулиця Портова - колишня Краснощокіної

Херсон, Успенський собор

Вулиця Театральна - колишня Горького (мала назви Вітовська, Леніна, Катерининська, Театральна). Назву Театральна вона отримала у 1927 році.

Вулиця Тягинська - колишня Дем'яна Бедного (мала назви Тягинська та Тингинська)

Вулиця Форштадтська - колишня Свердлова (мала назву 1-а Форштадтська).

Вулиця Церковна - колишня Старостіна (мала назви Кріпосна та Церковна).

Вулиця Поштова - колишня Орджонікідзе (мала назву Поштова і вказувала напрямок руху кореспонденції та поштових вантажів, що йшли на Миколаїв та Одесу).

Вулиця Соборна (з № 2 по № 34, з № 1 по № 9), колишня Леніна (мала назви Соборна, Грецька, Кутузовська). В центрі вулиці в 50-х роках ХІХ ст. стояв найбільший храм міста - Успенський собор, який і дав назву вулиці.

Вулиця Староколодязна - колишня Красіна.

Вулиця Старообрядницька - колишня Комсомольська (мала назви Старообрядницька, Католична, Ердельєвська, Строката). В 1885 році на цій вулиці стояла Старообрядницька церква.

Херсон, вулиця Театральна

Провулки

Провулок Олешківський - колишній Цюрупинський.

Провулок Успенський - колишній Спартаківський від вул. К.Цеткін до кінця (мав назви Успенський та вулиця Крепіса). Назва провулку вказувала на шлях до Успенського кафедрального собору (1786).

Алфавітний покажчик сучасних назв

Нова назва	Колишня назва
Вулиці	
Вулиця Андрія Грабенка	Петра Алексєєва
Вулиця Антона Головатого	П. Морозова
Вулиця Богородицька	Червонофлотська
Вулиця Бориса Мозолєвського	Фрунзе
Вулиця Василя Стуса	Енгельса
Вулиця Весела	Пролетарська
Вулиця Віктора Гошкевича	Дзержинського
Вулиця Вільхова	Куйбишева
Вулиця Вишнева	Блюхера
Вулиця Володимира Великого	Ворошилова
Вулиця Воронцовська	Комунарів
Вулиця Генерала Алмазова	Безродного
Вулиця Героїв Крут	Дніпропетровська
Вулиця Гетьмана Дорошенка	Чапаєва
Вулиця Гетьмана Сагайдачного	Михайловича
Вулиця Гімназична	Червоностудентська
Вулиця Гончарна	Котовського
Вулиця Грецька	Леніна
Вулиця Дмитра Марковича	Урицького
Вулиця Івана Богуна	Ілліча
Вулиця Івана Виговського	Щорса
Вулиця Івана Карпенка-Карого	Луначарського
Вулиця Ілька Борщака	Артема
Вулиця Ісмаїла Гаспринського	Червоноповстанська
Вулиця Канатна	Г.Полякова
Вулиця Качельна	Сорокіна
Вулиця Кузнецька	Підпільна
Вулиця Купецька	Піонерська
Вулиця Людвіка Заменгофа	Благоева
Вулиця Лютеранська	Кірова
Вулиця Мала Садова	Владимирова
Вулиця Медова	Тарана
Вулиця Миколи Гринька	Бегми
Вулиця Миколи Садовського	Сакко і Ванцетті
Вулиця Михайлівська	Петренка
Вулиця Молочна балка	Бородіна
Вулиця Мостова	Доброхотва
Вулиця Небесної сотні	40 років Жовтня
Вулиця Нижня	Д.Ульянова
Вулиця Олени Казимирчак-Полонської	Дибенка
Вулиця Олесь Гончара	Белінського
Вулиця Оксани Петрусенко	Карла Лібкнехта
Вулиця Олександра Русова	Бабушкіна
Вулиця Олександрівська	Червонопрапорна

Нова назва		Колишня назва
Вулиця	Олексіївська	Воровського
Вулиця	Олешківська	Цюрупинська
Вулиці	1-а Олешківська	1-а Цюрупинська
	2-а Олешківська	2-а Цюрупинська
	3-я Олешківська	3-а Цюрупинська
	4-а Олешківська	4-а Цюрупинська
Вулиця	Офіцерська	Шмідта
Вулиця	Петра Калнишевського	Чекістів
Вулиця	Пилипа Орлика	9-го Січня
Вулиця	Полковника Кедровського	Будьонного
Вулиця	Портова	Краснощокіної
Вулиця	Потьомкінська	Карла Маркса
Вулиця	Поштова	Орджонікідзе
Вулиця	Преображенська	Декабристів
Вулиця	Рішельєвська	Жовтневої революції
Вулиця	Сергія Параджанова	Махарадзе
Вулиця	Січових стрільців	Калініна
Вулиця	Соборна	Леніна
Вулиця	Староколодязна	Красіна
Вулиця	Старообрядницька	Комсомольська
Вулиця	Стрітенська	Рози Люксембург
Вулиця	Театральна	Горького
Вулиця	Теплоенергетиків	Партизана Железняка
Вулиця	Торгова	21-го Січня
Вулиця	Тягинська	Дем'яна Бідного
Вулиця	Української Армії	Червоноармійська
Вулиця	Університетська	40 років Жовтня
Вулиця	Форштадтська	Свердлова
Вулиця	Хірурга Вороного	Клари Цеткін
Вулиця	Церковна	Старостіна
Вулиця	Єврейська	Войкова
Вулиця	Ярослава Мудрого	Радянська
Провулки		
Провулок	Інженера Корсакова	40 років Жовтня
Провулок	Ісаака Гуревича	Баумана
Провулок	Йосипа Пачоського	Спартаківський (від вул. Маяковського до вул. К.Цеткін)
Провулок	Капітана Ванденка	Рози Люксембург
Провулок	Млинний	Крупської
Провулок	Олешківський	Цюрупинський
Провулок	Родини Вадонів	Сергія Лазо
Провулки:	1-й Селянський	1-й Радгоспний
	2-й Селянський	2-й Радгоспний
	3-й Селянський	3-й Радгоспний
Провулок	Сестер Гозадінових	Дори Любарської
Провулок	Старшинський	Шмідта

Нова назва		Колишня назва
Провулок	Успенський	Спартаківський (від вул. К.Цеткін до кінця)
Провулки:	Флотський	Червоний
	1-й Флотський	1-й Червоний
	2-й Флотський	2-й Червоний
	3-й Флотський	3-й Червоний
Проїзди		
Проїзд	Баранова-Росіне	Ватутіна
Проїзд	Івана Челюка	Плеханова
Проспекти		
Проспект	Святих Кирила та Мефодія	Г.Димитрова
Площі		
Площа	Білозерська	О.Цюрупи
Площа	В'ячеслава Чорновола	Без імені
Площа	Героїв	Героїв Сталінграда
Площа	Корабельна	Без імені
Площа	Юрія Титушкіна	Жовтнева
Шосе		
Шосе	В'ячеслава Чорновола	Кіндійське
Парки		
Парк	Дубки	Ювілейний
Парк	Херсонська фортеця	Ленінського комсомолу
Парк	Шевченківський	Міський
Парк	Шуменський	Г.Димитрова
Сквери		
Сквер	Діви Марії	Піонерський
Сквер	Дитячий	Піонерський

Алфавітний покажчик колишніх назв

Колишня назва	Нова назва
Вулиці	
Вулиця 9-го Січня	Пилипа Орлика
Вулиця 21-го Січня	Торгова
Вулиця 40 років Жовтня	Небесної Сотні, Університетська
Вулиця Артема	Ілька Борщака
Вулиця Бабушкіна	Олександра Русова
Вулиця Бегми	Миколи Гринька
Вулиця Безродного	Генерала Алмазова
Вулиця Белінського	Олеся Гончара
Вулиця Блюхера	Вишнева
Вулиця Бородіна	Молочна балка
Вулиця Будьонного	Полковника Кедровського
Вулиця Владимирова	Мала Садова
Вулиця Войкова	Єврейська
Вулиця Воровського	Олексіївська
Вулиця Ворошилова	Володимира Великого
Вулиця Георгія Полякова	Канатна
Вулиця Горького	Театральна
Вулиця Декабристів	Преображенська
Вулиця Дем'яна Бедного	Тягинська
Вулиця Дзержинського	Віктора Гошкевича
Вулиця Дибенка	Олени Казимирчак-Полонської
Вулиця Дмитра Благоева	Людвіка Заменгофа
Вулиця Дмитра Ульянова	Нижня
Вулиця Дніпропетровська	Героїв Крут
Вулиця Доброхотова	Мостова
Вулиця Енгельса	Василя Стуса
Вулиця Жовтневої революції	Рішельєвська
Вулиця Ілліча	Івана Богуна
Вулиця Калініна	Січових стрільців
Вулиця Карла Лібкнехта	Оксани Петрусенко
Вулиця Карла Маркса	Потьомкінська
Вулиця Кірова	Лютеранська
Вулиця Клари Цеткін	Хірурга Вороного
Вулиця Комсомольська	Старообрядницька
Вулиця Комунарів	Воронцовська
Вулиця Котовського	Гончарна
Вулиця Красіна	Староколодязна
Вулиця Краснощокіної	Портова
Вулиця Куйбишева	Вільхова
Вулиця Леніна	Соборна, Грецька
Вулиця Луначарського	Івана Карпенка-Карого
Вулиця Махарадзе	Сергія Параджанова

Колишня назва		Нова назва
Вулиця	Михайловича	Гетьмана Сагайдачного
Вулиця	Орджонікідзе	Поштова
Вулиця	Павлика Морозова	Антон Головатого
Вулиця	Партизана Железняка	Теплоенергетиків
Вулиця	Петра Алексєєва	Андрія Грабенка
Вулиця	Петренка	Михайлівська
Вулиця	Підпільна	Кузнецька
Вулиця	Піонерська	Купецька
Вулиця	Пролетарська	Весела
Вулиця	Радянська	Ярослава Мудрого
Вулиця	Сакко і Ванцетті	Миколи Садовського
Вулиця	Свердлова	Форштадтська
Вулиця	Сорокіна	Качельна
Вулиця	Старостіна	Церковна
Вулиця	Тарана	Медова
Вулиця	Урицького	Дмитра Марковича
Вулиця	Фрунзе	Бориса Мозолєвського
Вулиця	Цюрупинська	Олешківська
Вулиці:	1-а Цюрупинська	1-а Олешківська
	2-а Цюрупинська	2-а Олешківська
	3-я Цюрупинська	3-я Олешківська
	4-а Цюрупинська	4-а Олешківська
Вулиця	Чапаєва	Гетьмана Дорошенка
Вулиця	Чекістів	Петра Калнишевського
Вулиця	Червоноармійська	Української Армії
Вулиця	Червоноповстанська	Ісмаїла Гаспринського
Вулиця	Червонопрапорна	Олександрівська
Вулиця	Червоностудентська	Гімназична
Вулиця	Червонофлотська	Богородицька
Вулиця	Шмідта	Офіцерська
Вулиця	Щорса	Івана Виговського
Провулки		
Провулок	40 років Жовтня	Інженера Корсакова
Провулок	Баумана	Ісаака Гуревича
Провулок	Крупської	Млинний
Провулки:	1-й Радгоспний	1-й Селянський
	2-й Радгоспний	2-й Селянський
	3-й Радгоспний	3-й Селянський
Провулок	Рози Люксембург	Капітана Ванденка
Провулок	Сергія Лазо	Родини Вадонів
Провулок	Спартаківський	Йосипа Пачоського, Успенський
Провулок	Цюрупинський	Олешківський
Провулки :	Червоний	Флотський
	1-й Червоний	1-й Флотський
	2-й Червоний	2-й Флотський

Колишня назва		Нова назва
3-й Червоний		3-й Флотський
Провулок	Шмідта	Старшинський
Проїзди		
Проїзд	Ватутіна	Баранова-Росіне
Проїзд	Плеханова	Івана Челюка
Проспекти		
Проспект	Георгія Димитрова	Святих Кирила та Мефодія
Площі		
Площа	Героїв Сталінграда	Героїв
Площа	Жовтнева	Юрія Титушкіна
Площа	О. Цюрупі	Білозерська
Була безіменна		В'ячеслава Чорновола
Шосе		
Шосе	Кіндійське	В'ячеслава Чорновола
Парки		
Парк	Георгія Димитрова	Шуменський
Парк	Ленінського комсомолу	Херсонська фортеця
Парк	Міський	Шевченківський
Парк	Ювілейний	Дубки
Сквери		
Сквер	Піонерський	Дитячий, Діви Марії

Зміст

Від укладача	3
I. Вулиці, названі іменами відомих осіб, причетних до історії Херсона....	4
II. Вулиці Херсона, названі на честь видатних осіб	18
III. Вулиці, яким повернені історичні назви.....	23
Алфавітний покажчик сучасних назв вулиць.....	25
Алфавітний покажчик колишніх назв вулиць.....	28

Довідкове видання
Серія «Ми – українці»
Історія Херсона
в нових назвах вулиць
Довідник

Укладач - Наталя Попова
Редактор - Світлана Коваль
Художник – Наталя Геліна
Відповідальний за випуск – Тетяна Ігнатова
Керівник проекту - Вікторія Лобзова